

ks. Damian Foltyn

**Środowisko cyfrowe jako naturalny obszar funkcjonowania
współczesnego człowieka w świetle nowego
Dyrektorium o katechizacji**

***The digital environment as a natural area of modern human functioning
in the light of the new Directory for Catechesis***

Summary

One of the dimensions of the functioning of modern man is participation in digital culture and reality. This area is a natural space for people to act in the 21st century. *Directory for Catechesis* is one of the documents covering this subject. Hence, in the light of this document, the author of the article takes up fundamental issues concerning the audience and participants of the digital environment, as well as its advantages and disadvantages. The media education, understood in a humanistic rather than technological sense, is supposed to be the remedy for evil and an inappropriate attitude to this reality. Moreover, the digital environment, which is the natural area of human functioning, is supposed to be the natural environment of God's presence.

Key words: digital culture, media, social media, media literacy.

Wstęp

Dyrektorium o katechizacji, opublikowane 23 marca 2020 roku przez Papieską Radę ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, rzuca nowe światło na wiele kwestii związanych z głoszeniem Dobrej Nowiny. Złożony z trzech części dokument (1. Katecheza w ewangelizacyjnej misji Kościoła, 2. Proces katechizacji, 3. Katechizacja w kościołach partykularnych) traktuje o procesie nauczania, wychowania i wtajemniczenia chrześcijańskiego, analizując poszczególne jego etapy. Autorzy dokumentu odwołują się do wielu czynników mających wpływ na skuteczność misji Kościoła, a wśród nich m.in. podkreślają znaczenie społeczno-kulturowego kontekstu życia współczesnych adresatów Ewangelii. Podkreślają, że na ów szeroki kontekst składa się wiele elementów. Pośród nich wskazują na mentalność naukową, kwestie bioetyczne, czy znaczącą z perspektywy podejmowanego zagadnienia kulturę cyfrową. „Cyfrowość, która nie ogranicza się tylko do obecności środków technologicznych, *de facto* charakteryzuje współczesny świat, a jej oddziaływanie w krótkim czasie stało się tak zwyczajne i stałe, że postrzegane jest jako całkowicie naturalne (...). *Cyfrowość* zatem nie tylko jest częścią dotychczasowych kultur, ale narzuca się jako nowa kultura, zmieniająca przede wszystkim

język, kształtująca mentalność i ustawiająca nową hierarchię wartości. Dzieje się to w skali globalnej, ponieważ zniesienie odległości geograficznych poprzez wszechobecne stosowanie urządzeń połączonych w sieć dotyczy ludzi we wszystkich częściach świata” (DK, 359). Stąd w niniejszym artykule zostanie ukazane w świetle nowego *Dyrektorium o katechizacji* środowisko cyfrowe, jako naturalny obszar życia współczesnego człowieka. Podjęte zostaną zagadnienia dotyczące stosunku współczesnego człowieka do mediów, z uwzględnieniem ich pozytywnych oraz negatywnych aspektów, na które właściwą odpowiedzią jest edukacja medialna. W przepełnionej cyfrowości rzeczywistości powinno znaleźć się miejsce dla Boga.

1. Cyfrowi tubylcy, cyfrowi imigranci

Baczną obserwacją życia współczesnego człowieka, zadań i obowiązków przez niego podejmowanych, doprowadza do wniosku, że niemożliwością, a co najmniej pewnym trudem byłaby swego rodzaju nieumiejętność poruszania się w cyfrowej rzeczywistości. Postęp, który dokonał się w tej materii, objął już swoim zasięgiem większość, o ile nie wszystkie sfery funkcjonowania wielu osób. Bankowość elektroniczna, komunikacja online, rezerwacja biletów i noclegów¹, praca i nauka zdalna, to tylko niektóre wymiary dzisiejszej cyfrowej, naturalnej rzeczywistości, która swoim zasięgiem obejmuje cały świat.

Jednak w tym świecie można wyróżnić osoby, dla których od strony technicznej środowisko cyfrowe, jak twierdzą oni sami, nie stanowi jakiegokolwiek problemu oraz te, dla których jest ono przestrzenią niezmiernie trudną, a niekiedy wręcz niemożliwą do opanowania i readaptacji². Taką sytuację dostrzegli także autorzy *Dyrektorium o katechizacji*, którzy odnosząc się do tego aspektu życia człowieka, traktują o swego rodzaju zmianie antropologicznej. „Osoby urodzone w świecie cyfrowym, tzw. *digital native* (*cyfrowi tubylcy*³), wyrosłe w towarzystwie cyfrowych technologii i w *społeczeństwie wielkoekranowym*, uważają technologie za element naturalny i nie odczuwają żadnej trudności w ich obsłudze i interakcji z nimi. Tymczasem w obecnej sytuacji, obok takich ludzi, istnieją – i to często w charakterze ich wychowawców, nauczycieli czy katechetów – osoby urodzone przed epoką cyfrową, tzw. *digital immigrants* (*cyfrowi imigranci*), którzy w świat ten wkroczyli stopniowo. Zasadnicza różnica pomiędzy tymi ludźmi polega na odmiennym mentalnym podejściu do nowych technologii i ich wykorzystania. Widać też różnicę w stylu wypowiedzi, która u pierwszych jest bardziej spontaniczna, interaktywna, partycypacyjna” (DK, 362). Różnice te związane są poniekąd jeszcze z inną, medyczną różnicą, którą upatrywać należy w budowie neuronowej mózgu i tożsamym z nią zjawiskiem tzw. „luki mózgowej” (ang. brain gap)⁴. Dodatkowo,

¹ Por. R. Bednarczyk, *Nowe media a katechizacja ludzi młodych - wyzwania i zagrożenia*, w: *Nowe media a styl życia*, (Red.) K. Stępnia, Pułtusk 2016, s. 204.

² Por. D. Morańska, *Nowoczesny nauczyciel, czyli jaki? Oczekiwania wobec kompetencji nauczycieli w społeczeństwie informacyjnym*, w: *Multimedialny wymiar edukacji*, (Red.) D. Morańska, K. Wójcik, Dąbrowa Górnicza 2014, s. 116.

³ Za twórcę pojęcia „cyfrowi tubylcy” uważa się Marca Prensky’ego. Znaczeniowo odnosi się ono do osób, które urodziły się po roku 80. XX wieku i w sposób naturalny korzystają z narzędzi środowiska cyfrowego – Por. A. Bojarska-Sokołowska, *Czy „cyfrowego tubylca” można zaciekać lekcją matematyki?*, w: *Cyfrowy tubylec w szkole - diagnozy i otwarcia. Nauczyciel a nowe technologie w szkole*, (Red.) M. Nowicka, J. Dziekońska, Toruń 2018, s. 189.

⁴ Por. J. Morbitzer, *O wychowaniu w świecie nowych mediów – zarys problematyki*, „Labor et Educatio” 2/2014, s. 133.

jak zaznacza C. Langier, u starszego pokolenia ukształtowanego na czytaniu od najmłodszych lat książek, co było i bez wątpliwa nadal jest sposobem na zdobywanie wiedzy, dominuje linearny sposób myślenia. Inaczej jest u tzw. *cyfrowych tubylców*, którzy od samego początku są przebudzowani różnego rodzaju obrazami, przez co ich myślenie jest hipertekstowe, z coraz mniejszą racjonalnością, ale za to większą emocjonalnością⁵. Stąd do pokolenia cyfrowego nie przemawia tak dobrze analityczny język argumentacji, lecz język opowieści związany ze sztuką snucia opowieści (ang. *storytelling*⁶) kierującą się zasadami retoryki i językiem marketingu (por. DK, 363). Zarówno *cyfrowi tubylcy*, jak i *cyfrowi imigranci* mają się odnaleźć w naturalnej, cyfrowej rzeczywistości, jednak dla drugiej grupy osób będzie się to wiązało z pewnymi trudnościami i komplikacjami.

2. Dobro kontra zło cyfrowego świata

Nie ulega wątpliwości, że środowisko cyfrowe jest przeniknięte zarówno dobrymi, jak też i degradującymi człowieka kwestiami. Jest nośnikiem dobra, ale również i zła⁷. Cieszy jednak fakt, że w tej materii Kościół na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci, dostrzegł oprócz zła obecnego w mediach, również ich pozytywne aspekty, co pozwala bardziej obiektywnie spojrzeć na cyfrową rzeczywistość i ogólnie środek społecznego przekazu, które jak zaznacza J. Mariański „zyskały zdolność globalnego oddziaływania”⁸. Skutkiem tego oddziaływania są przemiany m.in. w zakresie religijności, moralności, wychowania człowieka (por. AN, 1), czy w relacjach międzyludzkich. Ponadto dostrzega się zmiany w stylu życia, wzorcach zachowań, prezentowanych światopoglądach, czy dokonywanych wyborach ekonomicznych, politycznych, moralnych⁹.

W wielu miejscach można zauważyć stosunek Kościoła do mediów. Paweł VI już w swoim pierwszym Orędziu na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu wskazał elementy pozytywnego oddziaływania mediów. Jego zdaniem, narzędzia te pomagają człowiekowi zdobywać wszelkiego rodzaju informacje, rozwijają umiejętność posługiwania się słowem i obrazem¹⁰. Jan Paweł II w Orędziu poświęconym miejscu rodziny wobec środków społecznego przekazu dostrzega, że media dają możliwość budowania relacji pełnych życzliwości oraz wzajemnego dialogu. Pojedyncze rodziny łączą się z innymi i wspólnie mogą rozwiązywać problemy świata, który jest jedną, wielką rodziną¹¹. Ponadto Benedykt XVI dostrzega, że „zawrotna ewolucja technologiczna wyposażała te środki w nadzwyczajne możliwości,

⁵ Por. C. Langier, *Cyberdziecko – nowe wyzwanie współczesnej edukacji wczesnoszkolnej*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 3/2018, s. 227.

⁶ O interesującym wykorzystaniu sztuki opowiadania historii w kontekście budowania pewności siebie wśród nastolatków traktuje artykuł *Designing a creative storytelling workshop to build self-confidence and trust among adolescents* - Zob. V. Rizzi, C. Pigeon, F. Rony (i in.), *Designing a creative storytelling workshop to build self-confidence and trust among adolescents*, „Thinking Skills and Creativity” 38/2020.

⁷ Por. A. Lepa, *Pedagogika mass mediów*, Łódź 2003, s. 13.

⁸ J. Mariański, *Mass media jako nośniki wartości i antywartości*, w: *Religia a mass media*, (Red.) W. Zdaniewicz, Ząbki 1997, s. 108.

⁹ Por. G. Łęcicki, *Edukacja medialna w służbie katechezy*, „Kultura-Media-Teologia” 4/2011, s. 73-74.

¹⁰ Por. Paweł VI, *Środki społecznego przekazu ważnymi elementami cywilizacji. Orędzie na 1. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (26 marca 1968)*, w: *Kościół o mediach. Wybór dokumentów Kościoła o środkach społecznego przekazu*, (Red.) P. Drzewiecki, Warszawa 2013, s. 133.

¹¹ Por. Jan Paweł II, *Rodzina wobec środków społecznego przekazu. Orędzie na 14. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (01 maja 1980)*, w: *Kościół o mediach. Wybór dokumentów Kościoła o środkach społecznego przekazu*, (Red.) P. Drzewiecki, Warszawa 2013, s. 163-165.

ale jednocześnie pojawiły się w związku z tym nowe i nieznane dotychczas pytania i problemy¹². Franciszek widzi je m.in. w medialnej manipulacji i w nieweryfikowaniu otrzymywanych informacji¹³.

Nie inaczej jest w przypadku analizowanego dokumentu Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, którego autorzy również prezentują stosunek Kościoła do cyfrowej rzeczywistości. Pośród zalet wskazują na możliwość wykorzystania jej w przestrzeni komunikacji międzyludzkiej, prowadzenia spotkań, wspólnego działania, nawiązywania dialogu, czy wzajemnego poznania (por. DK, 215). Jest również cenną pomocą w zakresie zdobywania wiedzy i informacji, ale także dzielenia się nimi. Ułatwia aktywne uczestnictwo w życiu publicznym w aspekcie społeczno-politycznym. Ponadto stwarza przestrzeń, dzięki której można dotrzeć do młodego człowieka i ukierunkować w jego stronę różnego rodzaju duszpasterskie inicjatywy. Dodatkowo w wyniku cyfrowego wzmocnienia realnej rzeczywistości możliwe jest wzbogacanie i poszerzanie zdolności poznawczych człowieka. Jak zaznaczają autorzy *Dyrektorium o katechizacji*, dzięki cyfrowym technologiom, które stwarzają możliwości wyszukiwania, archiwizowania i pozyskiwania danych można wspomagać pamięć człowieka. Stanowią także istotny wkład w zakresie podejmowania decyzji (por. DK, 360).

Przeciwieństwem wymienionych już pozytywnych aspektów cyfrowej rzeczywistości, są jej przestrzenie i możliwości degradujące człowieka. Wbrew pozorom środowisko cyfrowe jest obszarem, który może doprowadzić swoich odbiorców do samotności i wyizolowania od realnej rzeczywistości i autentycznych relacji. Przez kreowanie niewłaściwej wizji rzeczywistości może przyczynić się do swego rodzaju odczłowieczenia oraz utraty poczucia swoich korzeni i tożsamości. Inną niebezpieczną kwestię stanowi udostępnianie nieprawdziwych wiadomości, które skutkują budowaniem nienawiści i różnych uprzedzeń, co w konsekwencji stwarza warunki i możliwości do manipulowania drugim człowiekiem, a także traktowania go w przedmiotowy sposób. Człowiek, który bezkrytycznie otworzy się na to wszystko, co podsuwa środowisko cyfrowe może stać się m.in. ofiarą cyberprzemocy¹⁴, czy popaść w różne formy uzależnień. Inne zagrożenie wynika ze swobodnego rozpowszechniania materiałów o treściach pornograficznych lub niszczenie człowieka przez wykorzystywanie seksualne bądź hazard (por. DK, 361). Jak zaznacza Franciszek „to nie technologia decyduje o tym, czy komunikacja jest autentyczna, czy też nie, ale serce człowieka i jego umiejętność dobrego korzystania ze środków, jakimi dysponuje. Sieci społecznościowe mogą ułatwiać relacje i promować dobro społeczeństwa, ale mogą również prowadzić do dalszej polaryzacji i podziałów między ludźmi i grupami. Środowisko cyfrowe jest przestrzenią, miejscem spotkania, gdzie można wyrazić serdeczność albo zranic, przeprowadzić pożyteczną dyskusję lub dokonać linczu moralnego”¹⁵.

¹² Benedykt XVI, *Szukanie prawdy, by się nią dzielić. Orędzie na 42. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24 stycznia 2008)*, „L'Osservatore Romano” 3/2008 (wyd. pol.), s. 8.

¹³ Por. Franciszek, «Chodź i zobacz» (J 1, 46). Komunikować, spotykając osoby, tam gdzie są, i takie, jakie są, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/papa-francesco_20210123_messaggio-comunicazioni-sociali.html, (dostęp: 2021-06-04).

¹⁴ Do form cyberprzemocy (*ang. cyberbullying*) zalicza się m.in. upokarzanie, poniżanie, zastraszanie, przekazywanie nieprawdziwych informacji, różne formy prześladowania (*ang. cyberstalking*), hejtowanie, czy trollowanie – Por. Z. Kwiasowski, *Znaczenie Internetu w wychowaniu*, w: *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym: teoria i praktyka*, (Red.) H. Batorowska, Z. Kwiasowski, Kraków 2016, s. 183-184. Inna forma cyberprzemocy dotyczy uwodzenia dzieci przez Internet (*ang. grooming*) – Por. E. Musiał, *Dziecko w świecie nowych mediów*, w: *Kultura - sztuka - edukacja*, (Red.) B. Kurowska, K. Łopot-Dzierwa, Kraków 2015, s. 194.

¹⁵ Franciszek, *Komunikacja i miłosierdzie - owocne spotkanie. Orędzie na 50. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24 stycznia 2016)*, „L'Osservatore Romano” 2/2016 (wyd. pol.), s. 10.

O ile pozytywne aspekty środowiska cyfrowego są obiektywnie lepsze, to jednak nie zawsze wygrywają z obiektywnym złem tego wymiaru życia i w ten sposób odgrywa się pomiędzy nimi nieustanna walka.

3. Edukacja medialna lekarstwem na cyfrowy analfabetyzm

Na tą nierówną walkę, spowodowaną często cyfrowym analfabetyzmem, odpowiedzią ma być edukacja medialna. Jest ona skierowana do osób, które z jakichś względów nie radzą sobie w zakresie właściwej i obiektywnie poprawnej, jakościowej i ilościowej interpretacji otrzymywanych z mediów treści. W celu uniknięcia selektywnej wizji świata, edukacja medialna ma uczyć m.in. krytycznego podejścia do cyfrowej rzeczywistości (por. DK, 368). Nie chodzi tu zatem o edukację medialną w sensie technologicznym, lecz w sensie humanistycznym tzn. o kształtowanie właściwych umiejętności, postaw, a także przekazanie wiedzy i wartości z tej materii¹⁶. Bez wątplenia taką pożądaną postawą jest postawa refleksyjnego i krytycznego odbioru treści medialnych i takiego stosunku do nich¹⁷. Jest ona o tyle potrzebna, ponieważ jak zaznaczają autorzy *Dyrektorium o katechizacji*, odbiorcy cyfrowych komunikatów, w tym przypadku *cyfrowi tubylce*, dając pierwszeństwo obrazowi nad słuchanie, ograniczają w ten sposób zdolność krytycznego rozumowania rzeczywistości medialnej (por. DK, 363). To samo dotyczy się również *cyfrowych imigrantów*. Trzeba zatem wprowadzać, wyjaśniać i zapoznawać odbiorców cyfrowej rzeczywistości, która stanowi aktualnie alternatywną formę funkcjonowania¹⁸.

4. Kultura cyfrowa jako pseudoreligia

Współczesna rzeczywistość podsuwa obraz odbiorców i uczestników kultury cyfrowej, jako tych, którzy niejako tworzą globalny system przetwarzania, udostępniania i gromadzenia danych traktując to, jako swego rodzaju sposób powołania i życiowej misji (por. DK, 365), noszącej znamiona pewnej pseudoreligijności.

Autorzy *Dyrektorium o katechizacji* dostrzegają bowiem, że „jesteśmy świadkami bezprecedensowego i stanowiącego wielkie wyzwanie zjawiska, które zmienia cały układ odniesienia, jeśli chodzi o proces obdarzania zaufaniem i autorytetem. Sposób, w jaki do wyszukiwarki, do algorytmów sztucznej inteligencji lub komputera kieruje się pytania dotyczące kwestii z życia prywatnego, ujawnia, że w relację wchodzi się z maszyną i od niej w *postawie zaufania* oczekuje się odpowiedzi. Tak oto tworzy się swego rodzaju uniwersalna pseudoreligia, która legitymizuje nowe źródło autorytetu i posiada wszystkie elementy obrzędu religijnego – od ofiary, przez bojaźń absolutu, aż po poddaństwo nowej, nieruchomej sile sprawczej, która każe się kochać, lecz sama nie kocha” (DK, 366). I choć z jednej strony można spojrzeć na to zjawisko z dozą lęku i niepokoju, to jednak z drugiej wyłania się cień nadziei i szansy na wykorzystanie cech globalnej kultury cyfrowej do wzniosłych

¹⁶ Por. P. Drzewiecki, *Edukacja medialna a nauczanie religii w szkole*, Warszawa 2013, s. 23.

¹⁷ Por. G. Łęcicki, *Edukacja medialna jako istotna cecha nowoczesnego społeczeństwa*, „Kultura-Media-Teologia” 3/2010, s. 74.

¹⁸ Por. G. Łęcicki, *Edukacja medialna w służbie katechezy*, dz. cyt., s. 74. G. Ptaszek klasyfikuje cele edukacji medialnej według dwóch kategorii: kształcenie kompetencji medialnych oraz kształcenie kompetencji cyfrowych oraz prezentuje relację zachodzącą pomiędzy nimi - Zob. G. Ptaszek, *Edukacja medialna 3.0. Krytyczne rozumienie mediów cyfrowych w dobie Big Data i algorytmizacji*, Kraków 2019, s. 135-155.

celów i zadań (por. DK, 367). Jednym z nich bez wątplenia jest otwarcie drzwi kościołów na świat cyfrowy, o czym traktuje Franciszek. „Otworzyć drzwi kościołów znaczy również otworzyć je na świat cyfrowy, zarówno po to, by ludzie wchodzili, niezależnie od tego, jakie są ich warunki życia, jak i po to, by Ewangelia mogła przekraczać próg świątyni i wychodzić wszystkim naprzeciw”¹⁹. Stąd należy podjąć kwestię obecności Boga w rzeczywistości cyfrowej.

5. Miejsce Boga w cyfrowej rzeczywistości

Choć współczesny świat próbuje wydrzeć Boga z wielu, o ile nie ze wszystkich sfer życia człowieka, to zadaniem ludzi Kościoła, jest dawanie Boga, tam gdzie są obecni ludzie. Bez wątplenia taką przestrzenią jest przestrzeń cyfrowa.

Nie jest jednak sprawą najważniejszą to, jakimi technologiami wskazane jest posługiwać się w ewangelizacji, lecz to, żeby konkretny człowiek poprzez swoją obecność w przestrzeni cyfrowej dawał Boga drugiemu człowiekowi. Ma się to dokonywać poprzez dzielenie się doświadczeniem wiary. Stąd środowisko cyfrowe ma być taką przestrzenią doświadczenia i dzielenia się wiarą (por. DK, 371). „Katecheza w epoce cyfrowej winna być procesem spersonalizowanym, ale nie indywidualnym – od indywidualistycznego i samotniczego świata *społecznościowego* musi prowadzić do wspólnoty Kościoła, miejsca, gdzie doświadczenie Boga prowadzi do komunii i życia rzeczywistości dzielonego z innymi (...). Wyzwanie ewangelizacji pociąga za sobą wyzwanie inkulturacji cyfrowego świata. Ważne, by w tym zakresie pomagać odróżniać środki od celu, rozeznawać, jak nawigować w sieci, aby rozwijać się jako podmiot, a nie przedmiot, oraz jak wykraczać poza samą tylko technikę i w ten sposób, w relacji z Chrystusem, odnajdywać odnowione człowieczeństwo” (DK, 372).

Jak zaznacza A. Lewek, dla wielu osób fakt nieobecności Dobrej Nowiny w mediach byłby nieobecnością w ich codziennym życiu, a nie branie tego faktu pod uwagę w posłudze duszpasterskiej, wiązałoby się z poważnym zaniedbaniem wspólnoty Kościoła²⁰.

Istotne w tym względzie jest to, na co zwracają uwagę autorzy analizowanego dokumentu wskazując, że chcąc dotrzeć z Ewangelią do młodego pokolenia, konkretnego człowieka, trzeba najpierw zrozumieć sposób jego funkcjonowania, styl życia, potrzeby i odpowiednio dostosować do tych aspektów swój przekaz. Dzięki temu, ten młody człowiek poczuje się potrzebny i doceniony przez wspólnotę Kościoła, a ścieżka poznania i doświadczenia Boga zostanie w konkretny sposób względem niego spersonalizowana. Poczucie wówczas osobiste towarzyszenie kogoś bliskiego, komu będzie na nim zależeć. To jest zdecydowanie coś więcej niż to, czym karmi się współczesny świat: ilością polubień, bądź udostępnień. Jest to swego rodzaju przejście od „lajkowej” pozornej wspólnoty do doświadczenia wspólnoty wiary w sieci (por. DK, 370). Jest to droga i zarazem wyzwanie, które powinien podjąć Kościół zatroskany o swoją owożność.

¹⁹ Franciszek, *Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na 48. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24 stycznia 2014)*, „L'Osservatore Romano” 2/2014 (wyd. pol.), s. 7.

²⁰ Por. A. Lewek, *Podstawy edukacji medialnej i dziennikarskiej*, Warszawa 2003, s. 46. Więcej o środkach społecznego przekazu, jako współczesnych areopagach wiary traktuje D. Fołtyn – Zob. D. Fołtyn, *Środki społecznego przekazu – współczesne areopagi wiary*, w: *Edukacja religijna wobec przemian kulturowych*, (Red.) P. Mąkosa, Lublin 2019, s. 99-113.

Zakończenie

Cyfrowe środowisko funkcjonowania współczesnego człowieka jest bez wątpienia jego naturalnym miejscem radości, trosk i niepokojów. W nim dowiaduje się i doświadcza wiele pozytywnych rzeczy, ale także uświadamia sobie pewne błędy i konsekwencje swoich nieodpowiednich decyzji. Otwartość na cyfrową rzeczywistość dla wielu osób nie budzi już większych problemów, jednak są i ci, którzy podchodzą do niej z dość sporym dystansem, który może być przejawem lęku przed czymś nowym, bądź wyrazem odpowiedzialności za siebie i innych. O ile mowa jest o drugiej przedstawionej sytuacji, to wówczas taki człowiek, może w pewnym sensie czuć się bezpieczny. Inaczej jest w przypadku pierwszego wymiaru, kiedy chcąc uniknąć różnych błędów, ów człowiek, powinien szczególnie podjąć odpowiednią edukację medialną w aspekcie humanistycznym, a nie technologicznym. Tak będzie również w przypadku traktowania kultury cyfrowej, jako swego rodzaju pseudoreligii i zbytniego jej zaufania. Reasumując należy stwierdzić, że środowisko cyfrowe, będące naturalnym środowiskiem człowieka, ma mieć też znamiona wspólnoty doświadczającej wiary w Boga i dzielącej się w odpowiedni sposób tym faktem z drugim człowiekiem.

Wykaz skrótów:

DK – *Dyrektorium o katechizacji*

AN – *Aetatis Novae*

Bibliografia

Benedykt XVI, *Szukanie prawdy, by się nią dzielić. Orędzie na 42. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24 stycznia 2008)*, „L'Osservatore Romano” 3/2008 (wyd. pol.), s. 8-10.

Franciszek, «Chodź i zobacz» (J 1, 46). Komunikować, spotykając osoby, tam gdzie są, i takie, jakie są, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/papa-francesco_20210123_messaggio-comunicazioni-sociali.html, (dostęp: 05.06.2021).

Franciszek, *Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na 48. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24 stycznia 2014)*, „L'Osservatore Romano” 2/2014 (wyd. pol.), s. 6-8.

Franciszek, *Komunikacja i miłosierdzie - owocne spotkanie. Orędzie na 50. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24 stycznia 2016)*, „L'Osservatore Romano” 2/2016 (wyd. pol.), s. 8-10.

Jan Paweł II, *Rodzina wobec środków społecznego przekazu. Orędzie na 14. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (01 maja 1980)*, w: *Kościół o mediach. Wybór dokumentów Kościoła o środkach społecznego przekazu*, (Red.) P. Drzewiecki, Warszawa 2013, s. 163-165.

Paweł VI, *Środki społecznego przekazu ważnymi elementami cywilizacji. Orędzie na 1. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (26 marca 1968)*, w: *Kościół o mediach. Wybór dokumentów Kościoła o środkach społecznego przekazu*, (Red.) P. Drzewiecki, Warszawa 2013, s. 133-135.

Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji (23 marca 2020)*, Kielce 2020.

Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska o przekazie społecznym w dwudziestą rocznicę ogłoszenia Instrukcji Communio et progressio «Aetatis novae» (22 lutego 1992)*, w: *Kościół o mediach. Wybór dokumentów Kościoła o środkach społecznego przekazu*, (Red.) P. Drzewiecki, Warszawa 2013, s. 63-79.

- Bednarczyk R., *Nowe media a katechizacja ludzi młodych - wyzwania i zagrożenia*, w: *Nowe media a styl życia*, (Red.) K. Stępniaak, Pułtusk 2016, s. 201-224.
- Bojarska-Sokołowska A., *Czy „cyfrowego tubylca” można zaciekawić lekcją matematyki?*, w: *Cyfrowy tubylec w szkole - diagnozy i otwarcia. Nauczyciel a nowe technologie w szkole*, (Red.) M. Nowicka, J. Dziekońska, Toruń 2018, s. 189-203.
- Drzewiecki P., *Edukacja medialna a nauczanie religii w szkole*, Warszawa 2013.
- Fołtyn D., *Środki społecznego przekazu – współczesne areopagi wiary*, w: *Edukacja religijna wobec przemian kulturowych*, (Red.) P. Mąkosa, Lublin 2019, s. 99-113.
- Langier C., *Cyberdziecko – nowe wyzwanie współczesnej edukacji wczesnoszkolnej*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 3/2018, s. 224-232.
- Lepa A., *Pedagogika mass mediów*, Łódź 2003.
- Lewek A., *Podstawy edukacji medialnej i dziennikarskiej*, Warszawa 2003.
- Łęcicki G., *Edukacja medialna jako istotna cecha nowoczesnego społeczeństwa*, „Kultura-Media-Teologia” 3/2010, s. 70-80.
- Łęcicki G., *Edukacja medialna w służbie katechezy*, „Kultura-Media-Teologia” 4/2011, s. 72-81.
- Mariański J., *Mass media jako nośniki wartości i antywartości*, w: *Religia a mass media*, (Red.) W. Zdaniewicz, Ząbki 1997, s. 108-127.
- Kwiasowski Z., *Znaczenie Internetu w wychowaniu*, w: *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym: teoria i praktyka*, (Red.) H. Batorowska, Z. Kwiasowski, Kraków 2016, s. 176-187.
- Morańska D., *Nowoczesny nauczyciel, czyli jaki? Oczekiwania wobec kompetencji nauczycieli w społeczeństwie informacyjnym*, w: *Multimedialny wymiar edukacji*, (Red.) D. Morańska, K. Wójcik, Dąbrowa Górnicza 2014, s. 115-131.
- Morbitzer J., *O wychowaniu w świecie nowych mediów – zarys problematyki*, „Labor et Educatio” 2/2014, s. 119-143.
- Musiał E., *Dziecko w świecie nowych mediów*, w: *Kultura - sztuka - edukacja*, (Red.) B. Kurowska, K. Łopot-Dzierwa, Kraków 2015, s. 192-201.
- Ptaszek G., *Edukacja medialna 3.0. Krytyczne rozumienie mediów cyfrowych w dobie Big Data i algorytmizacji*, Kraków 2019.
- Rizzi V., Pigeon C., Rony F. i in., *Designing a creative storytelling workshop to build self-confidence and trust among adolescents*, „Thinking Skills and Creativity” 38/2020.

Środowisko cyfrowe jako naturalny obszar funkcjonowania współczesnego człowieka w świetle nowego Dyrektorium o katechizacji

Streszczenie

Jednym z wymiarów funkcjonowania współczesnego człowieka jest uczestnictwo w cyfrowej kulturze i rzeczywistości. Obszar ten stanowi bowiem naturalną przestrzeń do działania ludzi XXI wieku. Traktuje o tym m.in. nowe Dyrektorium o katechizacji. Stąd w świetle tego dokumentu, autor artykułu podejmuje fundamentalne kwestie dotyczące odbiorców i uczestników środowiska cyfrowego, a także jego zalet i wad. Lekarstwem na zło i niewłaściwy stosunek do tej rzeczywistości ma być edukacja medialna rozumiana w sensie humanistycznym, a nie technologicznym. Ponadto środowisko cyfrowe będące naturalnym obszarem funkcjonowania człowieka, ma być też naturalnym środowiskiem obecności Boga.

Słowa kluczowe: kultura cyfrowa, media, social media, edukacja medialna.

Ks. mgr lic. Damian Fołtyn – doktorant Instytutu Nauk Teologicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie, specjalność: katechetyka.
ORCID: 0000-0002-9334-9177.